

Anna i Sund – en bakgrundsbeskrivning

För ett antal år sen skrev Gun-Britt Sundström en artikel i Musköbladet om vår gemensamma anmoder Anna i Sund. En nutida läsare kan, om hon inte läser noga, uppfatta Annas liv som fattigt. Men så var det inte. Däremot var ödet oblitt med sjukdomar och bråd död.

Så här skriver Gun-Britt om Annas bakgrund: *”Hon föddes i Östnora i Västerhaninge socken den 16 maj 1778, bonden Lars Larssons fjärde dotter. Vid åtta års ålder blev hon moderlös, fick lämna Östnora och snart ta pigtjänst. Sjutton år gammal flyttar hon från Västerhaninge ut till Muskö där hon fått tjänst i en av gårdarna i Mickrum”.*

Annas moder Cherstin Magnidotter dog 1787 och fadern bodde kvar i Östnora med tre av sina döttrar. Fadern resonerade antagligen så att äldsta dottern Brita som var 14 år, var mest behjälplig i arbetet på gården och att ta hand om sina småsyster, sex och tre år gamla. Anna placerades någonstans som ”lillpiga”. Två av Annas äldre systrar hade dött innan Anna föddes och Anna var näst äldst av de överlevande systrarna. Hon blev således placerad i någon annan familj vid åtta års ålder. Fadern bodde kvar på gården till hösten 1792 då han gifter sig med änkan Maria Månsdotter i Mickrum och tar över Mickrum mellangård. Han tar alla sina fyra döttrar med sig till Muskö.

Allt tycks väl några år till dess Lars dör sommaren 1796. Nu skingras systrarna. Anna stannar som piga i Mickrum medan hennes äldsta syster Brita gifter sig i Västerhaninge 1797 och tar tillsammans med sin man över gården som hennes fader brukat i Östnora. Den yngsta systern Cathrina flyttar med henne som piga. Systemen Stina flyttar också till Västerhaninge enligt Muskö husförhörslängd. Okänt vart, sedermera gifter hon sig med bonden Eric Ersson i Sanda, Österhaninge socken.

Trots att systrarna blir föräldralösa i åldrarna 23, 18, 15 och 12 år ser vi att tre av dem gifter sig med bönder. Den fjärde, yngsta, dotterns öde är okänt. Systrarna behöll således sin sociala ställning. Anna i Sund gifte sig till en gård om 5/9 mantal. Sund och Sånö var de två största gårdarna på Muskö enligt mantalsskrivningen 1797, om vi undantar Ludvigsberg, Arbottna och Rummet.

Hur var då Anna och hennes systrars bakgrund? Annas fader Lars hade tagit över gården i Östnora efter sin far Lars Andersson. Annas morfar Magnus Arvidsson var bonde i Vålsta och nämndeman. Även Annas morbror Eric var nämndeman. Således var de betydande män i socknen och Sotholms härad. Annas morfars far, Arvid Olsson, var bonde i Mulsta och gift med en bonddotter. Annas morfars farfar, Olaus Magni Fogdonius, var präst i Västerhaninge åren 1668-75. Likaså blev två av dennes söner präster varav Ericus Olai Fogdonius verkade i Västerhaninge åren 1709-35. Den senares dotterson Jonas Torsk var organist och klockare i Västerhaninge under 1790-talet och 1800-talets början. Han var således syssling med Larsdöttrarnas moder Cherstin Magnidotter. Syssling till henne var också Margareta Torsk som 1761 var fadder till Larsdöttrarnas yngsta moster.

Anna i Sund – en bakgrundsbeskrivning

Är det denna gedigna familjebakgrund i bondesamhällets övre skick som gjorde att döttrarna klarade sig så bra efter att ha blivit föräldralösa? Sannolikt hade de ett nätverk av släktingar vilka kunde ge stöd i det läge det innebar att vara föräldralös. Tyvärr ger vigselböckerna i haningesocknarna ingen uppgift om giftoman. Varje kvinna skulle ha en giftoman vilket i första hand var fadern, i andra hand en bror eller annan manlig släkting. I systrarnas fall bör det ha varit någon manlig släkting som axlat den manteln.

Död och sjukdomar som drabbade Anna i Sund i hennes vuxna liv kunde däremot inget släktskap i världen skydda mot.ⁱ

ⁱ Håkan Elmquist 2012-02-27